

ELEKTRON HUKUMATNI JORIY ETISHNING JAHON TAJRIBASI

Sabirova Dildor Arifovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari” kafedrasida dotsenti v.b.

dildorsabirova11@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada elektron hukumat, uning modellari tahlili hamda elektron hukumatni joriy etish jahon tajribasi o‘rganilgan. O‘zbekistonda elektron hukumat tizimini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: *elektron hukumat, elektron hukumat modeli, interaktiv davlat xizmatlari.*

МИРОВОЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ЭЛЕКТРОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА

Сабилова Дилдор Арифовна

Ташкентский государственный экономический университет

и.о.доцент кафедры “Цифровая экономика и информационные технологии”

dildorsabirova11@gmail.com

Аннотация: В данной статье изучается электронное правительство, анализ его моделей, а также мировой опыт внедрения электронного правительства. Анализируются вопросы совершенствования системы электронного правительства в Узбекистане.

Ключевые слова: *электронное правительство, модель электронного правительства, интерактивные госуслуги.*

WORLD EXPERIENCE IN THE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC GOVERNMENT

Sabirova Dildor Arifovna

Tashkent State University of Economics

Associate Professor of the Department " Digital economy and information technology"

dildorsabirova11@gmail.com

Annotation: This article examines e-government, analysis of its models, as well as world experience in implementing e-government. The issues of improving the e-government system in Uzbekistan are analyzed.

Key words: *e-government, e-government model, interactive public services.*

Kirish

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal sur'atlar bilan rivojlanib, jamiyat hayotining turli jabhalariga joriy etilmoqda. Zamonaviy jamiyatda davlat boshqaruvi ijtimoiy jarayonlar va sub'ektlar o'rtasidagi munosabatlar bilan uzviy bog'liqdir. U odamlarning birgalikdagi faoliyatini birlashtirishga, muvofiqlashtirishga qaratilgan va tashkilotchilik xarakteriga ega. Davlat va jamiyatning samarali hamkorligi uchun davlat boshqaruvi sohasida innovatsiyalar zarur, eng zamonaviy axborot va boshqaruv texnologiyalaridan foydalanish zarur.

Jahon siyosatining nufuzli subyekti sifatida qolishga intilayotgan har qanday davlat XXI asrda jamiyat shakllanishidagi eng muhim tendentsiyalarni e'tibordan chetda qoldira olmaydi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, birinchi navbatda, internetdan samarali foydalanish shu nuqtai nazardan jamiyat taraqqiyotining eng muhim omili hisoblanadi. Davlat boshqaruvi sohasidagi ana shunday kompleks yangiliklardan biri axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, jumladan, "elektron hukumat" deb ataladigan texnologiyalarni keng joriy etish va ulardan samarali foydalanishdir.

"Elektron hukumat"— davlat organlarining jismoniy va yuridik shaxslarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash yo'li bilan davlat xizmatlari ko'rsatishga doir faoliyatini, shuningdek idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta'minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimi" dir.¹

Adabiyotlar tahlili

Elektron hukumat tushunchasi so'nggi o'n yillikda dolzarb bo'lib qoldi. Rivojlanish davri qisqa bo'lganligi sababli ushbu mavzu hali to'liq o'rganilmagan, shuning uchun elektron hukumatning shakllanishi va faoliyati bo'yicha fundamental nazariy va uslubiy ishlar yetarli emas. Aksariyat hollarda ushbu mavzu bo'yicha ma'lumotlar davriy adabiyotlarda aks ettirilgan.

Xususan, A. Golobutskiy, A. Chugunov, O. Shevchuk, S. Rudakova, N. Kosteik, L. Zaher, S. Bhogle, G. Stauers, Xususan, M. Gasko, D. Lenixan, K. Otula nashrlari elektron hukumatni shakllantirish va rivojlantirish muammosiga bag'ishlangan.

---

¹ "Elektron hukumat" to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni, 2015-yil 9-dekabr, O'RQ-395-son

Elektron hukumat loyihalarini amalga oshirish samaradorligini baholashning nazariy va uslubiy yondashuvlari A. Evtyushkin, S. Yang-Jin, K. Xing-Te, M. Korsi, X. Go, R. Davidreyx va boshqalarning ishlarida ko‘rib chiqilgan. Ushbu predmet sohaning ilmiy rivojlanish darajasini tahlil qilish, elektron hukumatni yaratish va faoliyat yuritish jarayonida vujudga keladigan mexanizmlar va munosabatlar to‘liq o‘rganilmaganligidan dalolat beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada iqtisodiy tadqiq etish metodologiyasi, tizimli tahlil, taqqoslash, guruhlash, ekspert baholash, iqtisodiy-statistik kabi usullardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Elektron hukumat tizimini shakllantirish va rivojlantirish bo‘yicha jahon tajribasini tahlil qilar ekanmiz, elektron hukumatni shakllantirish siyosiy strategiyasining ikkita asosiy modelini ajratish mumkin: “g‘arbiy” va “sharqiy”. Osiyo mamlakatlarida “Elektron hukumat” tizimining shakllanishi va rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi sharqiy model yangi davlat boshqaruvi tamoyillariga asoslangan davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish va davlat organlari faoliyatining ochiqligi va oshkoraligini ta’minlash bilan tavsiflanadi.

Ushbu model Koreya Respublikasi, Singapur va Yaponiyada katta muvaffaqiyat bilan amalga oshirilmoqda. G‘arb modeli Amerika va Yevropa mamlakatlarida elektron hukumatni shakllantirish strategiyasini o‘z ichiga oladi. G‘arbiy, Markaziy va Sharqiy Yevropaning aksariyat mamlakatlarida ma‘muriy islohotlar va fuqarolarga xizmat ko‘rsatishda AKTni joriy etishga alohida e’tibor beriladi, AQShda esa siyosiy tizimni takomillashtirishga katta ahamiyat beriladi.

Koreya Respublikasi. 2020-yilda BMT elektron hukumatining rivojlanishi bo‘yicha dunyo davlatlari reytingida birinchi o‘rinni egallagan Koreya Respublikasining elektron hukumati butun dunyoda tan olingan.²

Koreyaning nafaqat Osiyo davlatlari orasida, balki jahon miqyosida yetakchilik qilishining sabablaridan biri AKTni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, xususan, mamlakatning yaxlit portalida bitta dasturga yuklab olish mumkin bo‘lgan dasturlarni har tomonlama takomillashtirish imkoniyatlarini yaratishganidir.³

Koreyaning elektron hukumati rivojlanishi shartli ravishda to‘rt bosqichga ajratiladi. Birinchi bosqich – hukumat 1.0 – elektron boshqaruvni joriy etish uchun sharoit yaratishning eng dastlabki bosqichi bo‘lib, davlat boshqaruvida AKTni joriy etishga, ish jarayonlarini raqamli texnologiyalarga o‘tkazishga va elektron hukumat infratuzilmasini yaratishga qaratilgan. Keyingi 2001-yildan 2007-yilgacha amalga

² <https://www.yna.co.kr/view/AKR20200711020300530>

³ www.nanumilbo.com/sub_read.html?uid=18322

oshirilgan fuqarolarga yo‘naltirilgan Hukumat 2.0 bosqichi, ular bilan onlayn va interaktiv ravishda muomala qilish. Elektron hukumatni amalga oshirish bo‘yicha loyihalar an‘anaviylik (konfutsiylik) va “oqilona byurokratiya” tamoyillari asosida amalga oshirildi.

Bir necha yil davomida davlat boshqaruvi va xizmat ko‘rsatishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarning 40 foizigachasi o‘zgargan. Elektron hukumat rivojlanishining uchinchi bosqichida Hukumat 3.0 fuqarolarga elektron xizmatlarni uzluksiz taqdim etish maqsadida elektron hukumatning axborot tizimlari birlashtirildi va davlat bilan o‘zaro aloqalar uchun zarur bo‘lgan ma‘lumotlarga ochiq kirish ta‘minlandi.⁴

2013-yilda “aqlli” hukumat – Elektron hukumat 4.0 strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha ishlar boshlandi, uning yordamida kirish kanallaridan qat‘iy nazar, fuqarolar davlat xizmatlaridan oddiy va bepul foydalanish imkoniyatidan foydalanishlari mumkin. Hozirda 409 dan ortiq loyihalar amalga oshirildi, ularning yarmidan ko‘pi kichik va o‘rta korxonalar tomonidan bajarildi, ochiq dasturiy ta‘minot arxitekturasiga (eGovFrame) asoslangan yagona standartlashtirilgan elektron hukumat platformasining manba kodini 300 ming marta yangidan yuklab olish amalga oshirildi.

Yangi ishlab chiqilishi lozim va mavjud elektron hukumat tizimlarini qo‘llab – quvvatlash uchun byudjetni sezilarli darajada qisqartirishga yordam bergan yagona eGovFrame platformasi Bolgariya, Meksika, Mo‘g‘uliston, Vetnamda yanada keng tarqaldi.⁵

Singapur. 1999-yilda Singapur elektron hukumatining shakllanishiga muhim ta‘sir ko‘rsatgan asosiy omil, bu – mamlakat bo‘yicha konsalting, nazorat va monitoringni amalga oshirish hukumat jarayonlari, shuningdek, bu borada byudjet xarajatlarini taqsimlash uchun keng vakolatlarga ega bo‘lgan Axborot va kommunikatsiyalarni rivojlantirish agentligini tashkil etilishidir.

Agentlik, shuningdek, Bosh vazir boshchiligidagi “Elektron hukumat” strategiyasini ishlab chiqish qo‘mitasining “Elektron hukumat” tizimini rivojlantirishning strategik rejasida ko‘rsatilgan loyihalarning bajarilishini nazorat qiladi va tartibga soladi. Bir nechta tarmoq vazirliklari ishtirok etadigan loyihalar bo‘lgan “shaharlar” (TOWN) ning yaratilishi boshqaruv sohasida tub prinsipial qarorga aylandi.

Keyingi yillarda Singapurda idoralar tomonidan soliq deklaratsiyalarini to‘ldirish, ruxsatnomalar berish kabi o‘zlarining xizmatlarini ko‘rsatishni ishlab chiqishga alohida e‘tibor berildi va uch yil o‘tgach, 2006-yilda, turli xil davlat

⁴출처: 아이티 데일리(<http://www.itdaily.kr>)

⁵ ictnews.uz/28/08/2017/e-gov-4/

tashkilotlarining turli xil xizmatlarini birlashtirilgan yagona portalni yaratish tugallandi.

Hayotning barcha sohalarini birlashtirgan Singapurning rasmiy veb-portalida (www.gov.sg) to'rtta o'zaro bog'liq bo'limlar mavjud: hukumat, fuqarolar, biznes va norezidentlar. Davlat har yili "Elektron hukumat" tizimini takomillashtirish, xususan, rasmiy veb-portalni yanada rivojlantirish dasturlari uchun 0,5 milliard dollar ajratadi.⁶

Shuningdek, Singapur loyihalarining shubhasiz ustunligi shundaki, davlat va xususiy sheriklik asosida AKT loyihalarini amalga oshirishni rag'batlantirishdir. Buning yorqin misoli – Singapurdagi barcha uy xo'jaliklarida yuqori tezlikdagi optik tolali liniyalarni Internetga ulash loyihasi bo'lib, uni amalga oshirish uchun 4 milliard dollar kerak bo'ldi. Shtat atigi 1 milliard dollar sarmoya kiritdi, qolgan qismini amalga oshirish uchun tenderda g'olib bo'lgan konsortsiumga qoldirdi.

Yaponiya. Elektron Yaponiya Strategiyasi va Yaponiyada "Elektron hukumat" tizimini shakllantirish va rivojlantirish dasturi 2001-yilda qabul qilingan "317 qadam" dasturiga asoslangan bo'lib, uning asosiy maqsadi 2055-yilgacha AKT sohasida dunyo da o'z yetakchiligini ta'minlashdir. Zamonaviy axborot tarmoqlarini joriy etish, ta'lim sohasida axborot texnologiyalaridan foydalanish, elektron tijoratni rivojlantirish, ijtimoiy xizmatlarni boshqarish va boshqarish jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish va axborot tarmoqlari xavfsizligini ta'minlash ushbu dasturni amalga oshirishda beshta ustuvor yo'nalishdir.⁷

Ushbu islohotlar Yaponiyaning AKTni rivojlantirish va tarqatishda davlat siyosatini, shu jumladan, mamlakat elektron hukumatini rivojlantirishning bunday yuqori darajasida shakllantirish va amalga oshirishning asosiy shartiga aylandi. Istiqbolli axborot texnologiyalarini rivojlantirish uchun "Elektron Yaponiya" milliy dasturi (e-Japan), mamlakatda ma'lumotlarni uzatishning yuqori tezlikdagi tarmoqlari infratuzilmasini yaratishga, Internetdan foydalanishga, elektron tijoratni (e-commerce) rivojlantirishga qaratilgan va natijada mamlakat iqtisodiyotiga turtki bo'lib, AKT sohasida tizimdan foydalanish arzonlashtiradi.

Bundan tashqari, 2001 yilda qabul qilingan "elektron Yaponiya strategiyasi", 2003-yilda "elektron Yaponiya strategiyasi II", 2006-yilda "AKTni isloh qilishning yangi strategiyasi", 2009-yilda "Yaponiya strategiyasi 2015" (e-Yaponiya strategiyasi 2015) va "Yangi AKT strategiyasi" 2010-yilda eng rivojlangan elektron hukumat tizimlaridan birini shakllantirish uchun asos bo'ldi. Yaponiya hukumati tomonidan qabul qilingan loyihalardan so'ng, 2014-yil dunyodagi eng ilg'or AT- millat

⁶ www.gov.sg-Singapurning rasmiy veb-portalida

⁷ Ефимов А. А. Электронное правительство Японии в контексте внутренней и внешней политики государства. - <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-realizatsii-kontseptsii-elektronnogo-pravitelstva-v-kontekste-stanovleniya-otkrytoy-demokratii-v-rossii>

deklaratsiyasi Yaponiya xalqi uchun yetarlicha ochiq, oshkora va qulay tizimni shakllantirishning navbatdagi bosqichi bo'ldi.

Ushbu islohotlar jamiyatning ma'muriy sohadagi muammolari yechimiga aylangan innovatsion loyihalarni birlashtirishga sharoit yaratdi. Buyumlar Interneti (Internet of things), Big Data, asosiy rezidentlarni ro'yxatga olish kartalari (Basic resident register) – bu ularning bir nechtasi. “Nowcast” seysmik diagnostika va bashorat qilish bo'yicha axborot tizimi BMT tomonidan 2016-yilda dunyo davlatlari elektron hukumatining rivojlanish darajasini o'rganishda yuqori baholandi.

Buyuk Britaniya. Elektron hukumatni shakllantirishning g'arbiy siyosiy strategiyasining vakili bo'lgan Buyuk Britaniya elektron ishtirok etish indeksida, shuningdek, BMT tomonidan tayyorlangan EH rivojlanish darajasi bo'yicha dunyo mamlakatlarning reytingida birinchi o'rinlarni egalladi. (2016-yil holatiga ko'ra).

1999-yilda qabul qilingan va mamlakatdagi besh million davlat xizmatchisini qamrab olgan Buyuk Britaniya hukumatini modernizatsiya qilish strategik dasturi Axborot davri elektron boshqaruv tizimini joriy etishning muhim elementiga aylandi. Ushbu Strategiya asosida UK Online hukumat portali (www.open.gov.uk) yaratildi, bu “to'g'ridan-to'g'ri kirish loyihasi” bo'lib, u davlat idoralariga fuqarolarga barcha hujjatlar shakllarini ularga qulay vaqtda elektron shaklda taqdim etish, elektron davlat xizmatlarini olish uchun zarur bo'lgan shakllarni to'ldirish uchun elektron raqamli imzodan foydalanish imkonini beradi.⁸

Fuqarolarning ma'lumot olishdagi konstitutsiyaviy huquqlarini ta'minlashga vakolatli elektron vakili (e-envoy) lavozimining paydo bo'lishi mamlakatning “Elektron hukumat” tizimini har tomonlama rivojlantirish, davlat boshqaruvining ochiqligini ta'minlash, korrupsiyani qisqartirish va moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish yo'lidagi yana bir qadam bo'ldi.

Bundan tashqari, hukumat tomonidan AKT tizimlarining xarajatlarini kamaytirish va samaradorligini oshirishga qaratilgan 2011-yilda hukumat tomonidan tasdiqlangan AKT strategiyasi AKT ustidan nazoratni markazlashtirish, ochiq manbali dasturiy ta'minot uchun teng imkoniyatlar yaratish, butun mamlakat bo'ylab “dasturlar do'koni” ni yaratish, vazirlar va hukumatning yuqori lavozimli mulozimlari tomonidan AKT loyihalari va dasturlarining rivojlanishi to'g'risida muntazam ravishda hisobot berishni rag'batlantirish orqali mamlakatdagi bir qator AKT muammolarini hal qilishning bir usuli bo'ldi.

Amerika Qo'shma Shtatlari. Davlat xizmatlarini ko'rsatish, AKT orqali fuqarolarning ehtiyojlarini tezkor qondirish va hukumatning ortiqcha funksiyalarini yo'q qilish tamoyillari asosida qurilgan Amerika Qo'shma Shtatlarining elektron hukumati eng samarali tizimlardan biri hisoblanadi.

---

⁸ www.open.gov.uk

Rivojlanishning tizimli yondashuvi 90-yillarda federal hukumat samaradorligini oshirishga qaratilgan “Elektron hukumat” strategiyasida belgilab qo‘yilgan. Muvaffaqiyatning muhim omili davlat boshqaruvi organlari faoliyatining samaradorligini baholashning umumiy tizimiga davlat boshqaruvini axborotlashtirish va interaktiv davlat xizmatlari sifati bilan bog‘liq pozitsiyalar qo‘shilishi bo‘ldi, bu davlat byudjet va maxsus fondlar tomonidan moliyalashtirish hajmida aks etdi.

Rasmiy hukumat portali federal, shtat va mahalliy hukumat saytlarini birlashtiradi, 27 million veb-sahifani o‘z ichiga oladi va mingdan ortiq elektron shakl va real xizmatlarni taqdim etadi. Xizmat ko‘rsatish bo‘limlari ko‘lamiga qarab litsenziyalarni olish, ijtimoiy ta‘minot masalalari, pasportlarni olish va boshqalar kabi tasniflanadi. Bundan tashqari, ma‘muriy faoliyatni takomillashtirish bilan bir qatorda, AKT doirasida siyosiy tizim faoliyatini takomillashtirishga katta e‘tibor qaratilmoqda.

Bunga hukumat axborot tizimlari, shu jumladan ma‘lumotlar standartlari, idoralararo axborot almashinuvi standartlari, metama‘lumotlar (va ma‘lumot olish) standartlari va xavfsizlik standartlari kabi yagona standartlarni yaratishni nazarda tutadigan AQSh hukumat tashkilotlarining Federal korporativ axborot texnologiyalari arxitekturasi misoldir.

Turli toifadagi foydalanuvchilarning faol ishtiroki uchun o‘z axborot resurslarining ochiqligiga e‘tiborni kuchaytirish, Amerika elektron hukumat modelining o‘ziga xos xususiyatidir.⁹

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining makroiqtisodiy siyosatining asosiy tamoyillariga asoslangan “Elektron Yevropa” dasturi Yevropa mamlakatlarining axborot jamiyatini shakllantirish sohasidagi yondashuvidir. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari elektron hukumati doirasidagi loyihalarni amalga oshirish to‘g‘risidagi standart hisobotlar rasmiy veb-saytida (epractice.eu) e‘lon qilinadi va AT-infratuzilmasining asosiy elementlari, masalan, davlat xizmatlari portallari tarmoq infratuzilmasi va ma‘lumotlar markazlari, integratsiya infratuzilmasi va elektron pochta xabarlarini yuborish, identifikatsiya qilish va avtorizatsiya qilish infratuzilmasi va boshqalar ro‘yxatiga asoslanadi.

Yevropa Komissiyasining Direktivalari ko‘rinishidagi elektron hukumatni rivojlantirish bo‘yicha kelishilgan minimal qonunchilik bazasi elektron hukumat tizimini rivojlantirish uchun zarur poydevorni shakllantirish uchun sharoit yaratadi. Shunga ko‘ra, Yevropa Ittifoqining barcha mamlakatlarida elektron hukumatning texnik jihatlari, etikaviy va siyosiy masalalarini qamrab olgan qonunlar

---

⁹ Минервин И.Г. Эволюция электронного правительства в США.- <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-elektronnogo-pravitelstva-v-ssha>

qabul qilinan, masalan, raqamli imzolar, elektron tijorat, ma'lumotlarni himoya qilish, hukumat buyurtmalarini tarqatish, ma'lumotlarga kirish va boshqalar.¹⁰

Elektron davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha milliy portallarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shunday qilib, bir qator Yevropa mamlakatlarida qo'shimcha elektron hukumat portallari maxsus masalalar bo'yicha yoki ayrim toifadagi fuqarolar uchun ishlaydi. Masalan, Fransiyada - davlat xizmatchilari uchun portal, Niderlandiyada - fuqarolarning davlat faoliyatidan qoniqish darajasini o'lchash orqali fuqarolarning jamoat hayotida va davlat hayotida ishtirokini rag'batlantirishga qaratilgan Citizenlink portali.

Bir qator mamlakatlarda elektron davlat xizmatlari va qo'shimcha xizmatlarni taqdim etish uchun milliy portallarga kirish nafaqat Internet va kompyuter orqali amalga oshiriladi, balki, masalan, Buyuk Britaniyada bo'lgani kabi, raqamli televizion kanallar, uyali aloqa vositalari - telefonlar yordamida ham foydalanish mumkin.

Shuningdek, davlatning jismoniy va yuridik shaxslar bilan o'zaro aloqalarida foydalaniladigan barcha elektron shakllarni boshqarish bo'yicha ixtisoslashgan yechimlarni amalga oshirishni ta'kidlash lozim, bu elektron o'zaro aloqalarni o'rnatish orqali Yevropa mamlakatlarida elektron hukumat rivojiga va elektron hujjat aylanishi uchun imkoniyatlar yaratishga katta hissa qo'shadi. Masalan, Gollandiyadagi elektron shakllar (eForms) yoki Germaniyadagi Onlayn shakllar markazi(Online Form Center).

Jahon tajribasi ko'rsatib turibdiki, elektron hukumat faoliyatining yuqori bosqichlari, elektron hukumatning o'zaro munosabatlari va ma'muriy islohotlarning mohiyati, fuqarolarning davlat elektron xizmatlari iste'molchilari sifatida ehtiyojlariga ko'proq e'tibor qaratishi, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash davlat organlari faoliyati elektron hukumatni shakllantirish va rivojlantirishning strategik vazifalari sifatida tan olingan.

Elektron hukumatni shakllantirish siyosiy strategiyasining sharqiy va g'arbiy modellari o'xshashligiga qaramay, har bir davlat o'zining iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy manfaatlariga asoslanib, elektron hukumatni joriy etish mexanizmlarini ishlab chiqadi va doimiy ravishda takomillashtirib boradi. Elektron hukumatni amalga oshirish kontsepsiyalari onlayn xizmatlardan foydalanish va davlat xizmatlarini ko'rsatish uchun AKTdan keng foydalanishdan - fuqarolarning boshqaruv sohasiga oid qarorlarini qabul qilish va amalga oshirishdagi ishtirokini takomillashtirishni ko'zda tutuvchi siyosiy institutlarni, tamoyillar va mexanizmlarni o'zgartirishga o'tadi.

O'zbekistonda elektron hukumat tizimini takomillashtirish masalalari.

Mamlakatimizda elektron hukumat tizimi O'zbekiston O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida" va "Elektron hukumat to'g'risida"gi qonunlari,

¹⁰ epractice.eu -Yevropa Ittifoqining rasmiy veb-sayti

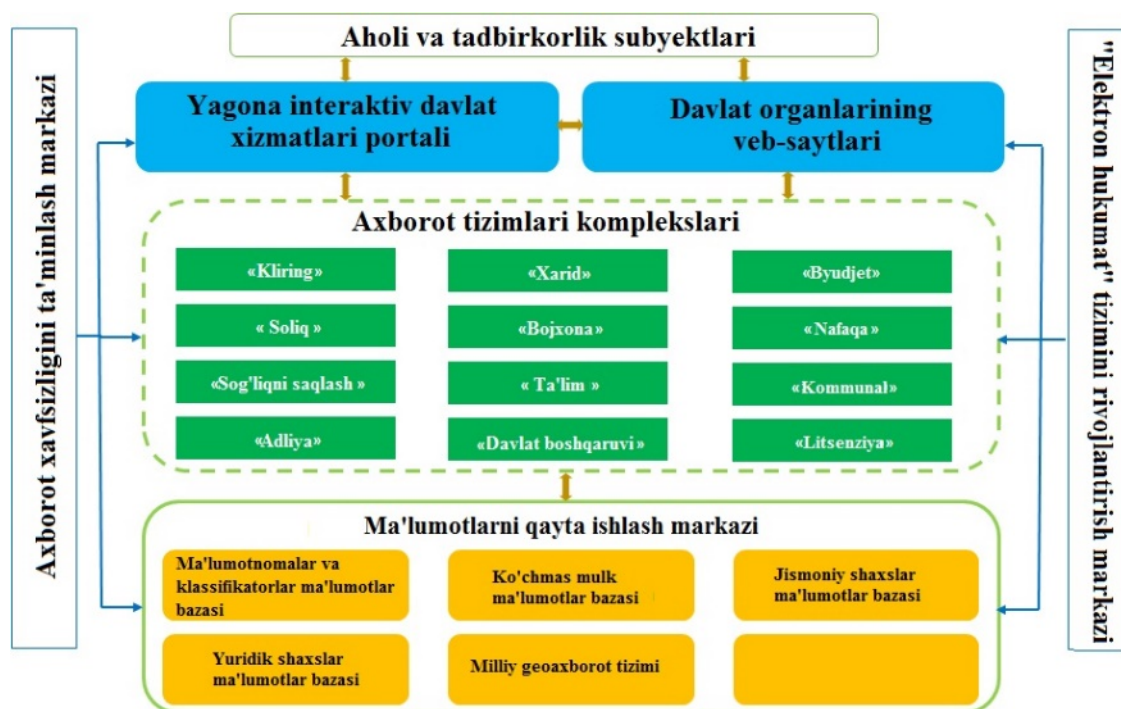
O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 27-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasining Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori va boshqa qonunchilik hujjatlari asosida amalga oshirib kelinmoqda.¹¹

Bu borada amalga oshirilgan yirik loyihalar:

- yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (my.gov.uz).
- ochiq ma’lumotlar portali (data.gov.uz).
- me‘yoriy-huquqiy hujjatlar loyihalarini muhokama qilish portal. (regulation.gov.uz).
- “litsenziya” axborot tizimlari kompleksi (license.gov.uz).
- “Yagona darcha” markazlari faoliyatini avtomatlashtirish bo‘yicha axborot tizim (birdarcha.uz).

Axborot tizimlari komplekslari:

“Kliring”, “Xarid”, “Byudjet”, “Bojxona”, “Adliya”, “Sog‘liqni saqlash”, “Ta’lim”, “Kommunal”, “Adliya-2”, “Nafaqa”, “Davlat boshqaruvi”.

1-rasm. O‘zbekistonda Elektron hukumat tizimi arxitekturasida¹²

Elektron hukumat tizimini joriy etishga mas‘ul organ va muassasalar:

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi - elektron hukumat sohasida yagona davlat siyosati amalga oshirilishini ta‘minlaydi.

¹¹ lex.uz- O‘zbekiston respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi

¹² <https://mitc.uz/ru/pages/egovernment/2074-> O‘zbekiston respublikasi raqamli texnologiyalar vazirligi sayti

Raqamli texnologiyalar vazirligi – elektron hukumat sohasidagi vakolatli organ bo‘lib, elektron hukumat sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshiradi.

“Raqamli hukumat loyihalarini boshqarish markazi — Elektron hukumat” tizimi loyihalarini amalga oshirishning me‘yoriy-metodik ta‘minlanishini tashkil qilish, davlat organlarida foydalanilayotgan axborot tizimlari, axborot resurslari va ma‘lumotlar bazalarini ishlab chiqish va integratsiyalashni ta‘minlaydi.¹³

Davlat organlari elektron hukumat sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshirishda ishtirok etadi.

Turli xil onlayn xizmatlar orqali fuqarolar va tadbirkorlar davlat veb-saytlariga kirishlari va ko‘plab shakllarni to‘ldirishlari, uchrashuvga yozilishlari, ish qidirishlari mumkin va hokazo. Ma‘lumotlarni qayta ishlovchi boshqa davlat xizmatlari litsenziyalar va ruxsatnomalarni olish imkoniyati, soliq deklaratsiyalarini topshirish va ijtimoiy nafaqalar olish uchun ariza berish imkoniyatini beradi.

2- rasm. O‘zbekistonda Elektron hukumat tizimining rivojlanishi ko‘rsatkichlari¹⁴

Elektron hukumatni tadbiiq qilish darajasi har bir mamlakat taraqqiyoti darajasining muhim ko‘rsatkichi hisoblanadi va vaqti-vaqti bilan maxsus reyting

¹³ egov.uz/activity/infrastruktura-elektronnogo-pravitelstva-1

¹⁴ <https://mitc.uz/ru/pages/egovernment/2074-> O‘zbekiston respublikasi raqamli texnologiyalar vazirligi sayti

Elektron hukumat tayyorligi indeksi (E-government Readiness Index)ni tuzadigan BMT ekspertlari tomonidan o'lganadi.

Ushbu global tendentsiya doirasida, bizning mamlakatimiz hukumati tomonidan bir qator hujjatlar qabul qilingan. Jumladan: O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-maydagi "Elektron hukumat" tizimi doirasida axborot — kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish sifatini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida PQ-4328-son qarori;

O'zbekiston respublikasi Vazirlar mahkamasining "Elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish, shuningdek, davlat organlari va tashkilotlarining o'z faoliyati bo'yicha jamoatchilik oldida elektron hisobot berishi tartibini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 16-iyuldagi 444-son qarori.

"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida 2022 -yil 27-avgust kuni Toshkent viloyati Zangiota tumanida "Elektron hukumat" tizimi ma'lumotlarini saqlash va qayta ishlash yagona markazi ishga tushdi. Markazda Xitoyning Huawei kompaniyasi bilan hamkorlikda 20 peta bayt xotiraga ega tizim tashkil etilgan. 580 ta server, umumiy elektr quvvati 5 megavattli dizel generatorlar tizimning uzluksiz ishlashini ta'minlaydi.¹⁵

Interaktivlik orqali foydalanuvchi moddiy, ma'naviy, ijtimoiy, iqtisodiy, axboriy va ishlab chiqarishning turli manbalaridan ko'riladigan manfaat mavjud bo'lsa, unga interaktiv xizmat qilingan deb tushuniladi. Ya'ni, kompyuter dasturlari orqali foydalanuvchiga interaktiv xizmat tashkil etilgan deb tushuniladi. Hozirgi vaqtda, hukumatimiz tomonidan interaktiv xizmatlarni shakllantirish, tashkil etish va ularni boshqarishga katta e'tibor berilmoqda. Interaktiv xizmatlarni tashkil etishning eng tez va yaxshi yo'li, bu, ularni internet tarmoqlari orqali amalga oshirish hisoblanadi

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil, 29-dekabrda Oliy Majlisga yo'llagan murojaatnomasida 2021-yilning oxiriga qadar elektron davlat xizmatlarini 60 taga ko'paytirib, ularni 300 taga, masofaviy xizmatlar ulushini esa kamida 60 foizga yetkazish zarurligi ta'kidlangandi.¹⁶

Shundan kelib chiqib hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Farmonining 24 hamda 25-ilovasiga muvofiq, "2021-yilda davlat xizmatlarini ustuvor ravishda elektron shaklga o'tkazish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi" taqdim etildi.

¹⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni (PF-6079-son, 05.10.2020 y.)

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi, 29.12.2020

Mazkur topshiriqni amalga oshirish maqsadida vazirlik tomonidan mavjud davlat xizmatlari tahlil qilinib, 2021-yilda YaIDXP orqali davlat xizmatlarini ustuvor ravishda elektron shaklga o'tkazish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi loyihasi ishlab chiqildi. Mazkur dastur loyihasi bilan davlat boshqaruvi organlari, vazirlik va idoralar tomonidan ananaviy tarzda yoki boshqa manbalar orqali elektron ko'rsatilayotgan talabgorligi yuqori bo'lgan davlat xizmatlarini Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali ko'rsatishni yo'lga qo'yish belgilangan.

Ko'rsatiladigan xizmat turlari:

- fuqarolikka qabul qilish uchun ariza yuborish;
- avtomobilni texnik ko'rikdan o'tkazish uchun onlayn to'lovlarini amalga oshirish;
- oliy ta'lim to'g'risidagi dublikat hujjatlarini berish;
- respublikadan chiqishga cheklovlar mavjudligini tekshirish;
- yovvoyi hayvonlarni tutish uchun ruxsatnoma olishga ariza yuborish;
- tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanuvchi O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining doimiy joylashgan joyi (yashash joyi) faktini rasmiy tasdiqlash;
- alkogol mahsulotlari bilan chakana savdo qilish faoliyati uchun xabarnoma yuborish;
- umumiy ovqatlanish korxonalarini tomonidan alkogolli mahsulotlarni sotish faoliyati uchun xabarnoma yuborish;
- avtomototransport vositalari va shahar elektr transporti vositalari haydovchilarining malakasini oshirish faoliyati uchun xabarnoma yuborish;
- korporativ karta orqali xarid qilingan tovar va xizmatlarni shaxsiy kabinetda ro'yxatdan o'tkazish;
- ish daromadlari to'g'risidagi ma'lumotnoma olish;
- shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvarag'i holati haqida ma'lumot olish;
- oliy o'quv yurtlariga hujjatlarni qabul qilish;
- avtotransport vositalarini onlayn ro'yxatdan o'tkazish;
- avtotransport vositasining davlat raqami va texnik pasportini o'zgartirish uchun ariza yuborish;
- oliy ta'lim muassasalarining magistraturasiga o'qishga kirish uchun hujjatlarini topshirish;
- mehnat daftarchasidan ko'chirma olish;
- saylov uchastkasini aniqlash yoki o'zgartirish va hakazo.

Ushbu dastur bilan davlat xizmatlarini to'liq masofadan ko'rsatish bo'yicha jarayonlarni avtomatlashtirish va xizmat ko'rsatish bosqichlarin maksimal darajada optimallashtirish nazarda tutilmoqda.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining elektron hukumat bo'yicha yangi 2022-yil tadqiqotida O'zbekiston 193 davlat orasida 69-o'rinni egalladi.¹⁷

Elektron hukumat elementlarining joriy etilishi davlat boshqaruvi samaradorligini, davlat protseduralarining shaffofligini oshirishi va ehtimol, davlat xizmatchilari safidagi korrupsiya darajasining sezilarli pasayishiga olib kelishi kutilmoqda.

Xulosa

Jamiyatning rivojlanish darajasi, davlat sektorida IT sohasining rivojlanishiga bevosita bog'liq. Bugungi kunda dunyoning aksariyat davlatlari o'z oldiga turli ijtimoiy institutlar o'rtasidagi munosabatlarni maksimal darajada axborotlashtirish vazifasini qo'yimoqda. Elektron hukumat tizimining shakllantirilishi davlat boshqaruvi va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyati samaradorligini, fuqarolik jamiyati va biznesning davlat organlari bilan o'zaro hamkorligini, davlat xizmatlarini ko'rsatish sifati va samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Janubiy Koreyani haqli ravishda "Elektron hukumat" tizimini joriy etish sohasida - namuna deyish mumkin. 2017-yilda Janubiy Koreyaning elektron hukumati o'zining 50 yilligini nishonladi. Bu davr mobaynida mamlakatda fuqarolar istalgan joyda va istalgan vaqtda onlayn xizmatlardan foydalanishlari uchun barcha ishlar amalga oshirildi.

Barchaga ayonki O'zbekistonda ham bugun aloqa, axborotlashtirish va IT texnologiyalari sohasini rivojlantirish davlat siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aytish mumkinki, "Elektron hukumat" ning aholi o'rtasida faol qo'llanilishini ta'minlash borasida allaqachon ko'p ishlar qilingan.

Shu bilan birga, elektron hukumat tizimini rivojlantirishning uslub va yondashuvlarini yanada takomillashtirish masalalari dolzarbligicha qolmoqda.

Bugungi kunda ushbu savollarga yechim topish zarur:

– Mamlakatimiz elektron hukumatni rivojlantirish indeksi bo'yicha dunyo mamlakatlari yetakchilaridan farqini yo'qotish uchun qanday muammolarni yengib o'tishi kerak?

– Elektron hukumat davlat xizmatlari sifatini oshirishning yetakchi omiliga aylanishi uchun qanday chora-tadbirlar ko'rilishi kerak?

Ushbu muammolarni hal qilish:

– BMT metodologiyasi va elektron hukumat indeksi ko'rsatkichlarini;
– elektron tijoratni rivojlantirish bo'yicha xalqaro reytingda yetakchi o'rinlarni egallagan Daniya, Estoniya, Janubiy Koreya, AQSH va boshqalar kabi ilg'or

¹⁷ <https://www.spot.uz/ru/2022/09/29/e-gov-survey/>

mamlakatlar, shuningdek, ushbu sohada jadal rivojlanayotgan MDH davlatlarining tajribasini chuqur tahlil qilishni talab qiladi.

Ushbu tahlil doirasida olingan ma'lumotlarga asoslanib, biz quyidagi takliflarni beramiz:

1. Koreya Respublikasining elektron hukumatni rivojlantirish tajribasini o'rganish asosida davlat organlarining yaxlit tizimini yaratish, ya'ni. G2G standartini ishlab chiqish;

2. "Elektron hukumat" tizimini shakllantirish va rivojlantirishda bundan buyon fuqarolar va tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko'rsatishda maksimal samaradorlik asosiy maqsad qilib qo'yish;

3. Davlat boshqaruvi tizimida AKTning rivojlanish darajasini baholash uchun Yagona oyna markazlari portallari orqali elektron davlat xizmatlari ko'lamini kengaytirish, ularning sifatini oshirish, shuningdek, fuqarolar va tadbirkorlik subyektlariga ko'rsatilayotgan onlayn davlat xizmatlariga alohida e'tibor qaratgan holda reyting metodologiyalarini muvaffaqiyatli qo'llash;

4. Aholining barcha yosh guruhlarini kurslar bilan qamrab olgan holda kompyuter savodxonligini oshirish;

5. Mamlakatimiz oliy o'quv yurtlarining barcha yo'nalishlarida "Elektron hukumat tizimi asoslari" yangi o'quv kursini joriy etish;

6. Ixtisoslashgan oliy ta'lim muassasalari uchun elektron hukumat bo'yicha yanada ilg'or kurslarni ishlab chiqish.

Davlat sektorida IT vositalaridan malakali foydalanish, davlat xizmatlarining shaffofligi, tezkorligini ta'minlashi, shuningdek fuqarolarning muammolarini samarali hal etishini ta'minlashi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. "Elektron hukumat" to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni, 2015-yil 9-dekabr, O'RQ-395-son

2. "Elektron hukumat" tizimi doirasida axborot — kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish sifatini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida PQ-4328-son qarori, 2019-yil 21-may

3. "Elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish, shuningdek, davlat organlari va tashkilotlarining o'z faoliyati bo'yicha jamoatchilik oldida elektron hisobot berishi tartibini joriy etish chora- tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston respublikasi Vazirlar mahkamasining 444-son qarori, 2020-yil 16-iyul

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni (PF-6079-son, 05.10.2020-y.)

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga yo‘llagan murojaatnomasi. 2020-yil 29-dekabr
6. gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi hukumati portali
7. www.gov.sg-Singapurning rasmiy veb-portali
8. www.open.gov.uk- UK Online hukumat portali
9. Минервин И.Г. Эволюция электронного правительства в США.- <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-elektronnogo-pravitelstva-v-ssha>
10. epractice.eu -Yevropa Ittifoqining rasmiy veb-sayti
11. Ефимов А. А. Электронное правительство Японии в контексте внутренней и внешней политики государства. - <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-realizatsii-kontseptsii-elektronnogo-pravitelstva-v-kontekste-stanovleniya-otkrytoy-demokratii-v-rossii>
12. <https://mitc.uz/ru/pages/egovernment/2074> - O‘zbekiston respublikasi raqamli texnologiyalar vazirligi sayti
13. my.gov.uz -Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali
14. egov.uz/activity/infrastruktura-elektronnogo-pravitelstva-1
15. lex.uz- O‘zbekiston respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi
16. ictnews.uz/28/08/2017/e-gov-4/
17. www.yna.co.kr/view/AKR20200711020300530
18. www.nanumilbo.com/sub_read.html?uid=18322
19. 출처: 아이티 데일리(<http://www.itdaily.kr>)
20. www.spot.uz/ru/2022/09/29/e-gov-survey/